

LIBRIS

We know
books

H. Gräfin von Schall-Riaucour

HALDER

Vol. 1

traducere

Sorin Cristescu

Cuprins

Cuvânt înainte	7
Introducere	13
PARTEA ÎNTÂI Halder omul	17
1. O încercare de caracterizare	18
2. Așa-numitul jurnal de război al lui Halder	30
PARTEA A DOUA Halder militarul	35
1. Corpul ofițeresc în schimbarea vremurilor. Militarii și politica	36
Corpul ofițeresc în regimul hitlerist	42
2. Fenomenul Hitler. Relația Hitler-Halder	60
Hitler ca lider politic și militar	75
Atitudinea lui Hitler față de Marele Stat Major al Armatei de uscat	86
3. Marele Stat Major al Armatei de uscat germane	97
În epoca Republicii de la Weimar	103
Statutul juridic sub conducerea lui Hitler.	103
Spiritul și structura Marelui Stat Major în epoca conducerii lui Halder	114
Instruirea Marelui Stat Major german al Armatei de uscat după Primul Război Mondial	117
Comparație între marele Stat Major prusac și cel bavarez	
Diferența în materie de formare și instruire	122
Deosebiri privind statutul juridic al Statului Major	125
Diferențele de spirit al muncii în cadrul Marelui Stat Major	126
Deosebiri legate de poziția socială	127
Evoluția ulterioară și restructurarea Marelui Stat Major după Primul Război Mondial	128
4. Halder în funcția de șef al Marelui Stat Major al Armatei de uscat (1938 – 1942)	131
Preluarea funcției – Situația și motivele care au dus la numirea lui Halder	131
Domeniul de activitate și acțiuni	136
Situația lui Halder după plecarea lui Brauchitsch	140
Halder ca strateg și lider militar	
Elemente noi în conducerea războiului	143
Halder ca ”revoluționar al folosirii blindatelor”	145

Halder – creatorul unor îndrăznețe planuri de operațiuni	148
Formarea și politica de cadre a Marelui Stat Major	
Principiile formării și conducerii în Marele Stat Major (încrederea, libertatea, fantezia, trasarea ordinelor, recunoștința)	151
Politica de cadre a Marelui Stat Major	161
Problema co-responsabilității ofițerilor de Stat Major	164
5. Duumviratul Brauchitsch-Halder	168
Comandantul suprem Brauchitsch – situația, acțiunile lui, caracterul său	168
Colaborarea Brauchitsch-Halder	175
6. Colaborarea dintre Halder și ceilalți lideri militari	180
7. Contradicțiile dintre OKH – OKW	183
8. Note privind participarea lui Halder la	194
Evenimentele militare până la momentul de cotitură din 1942	194
Proiectul de invazie a Cehoslovaciei	196
Campania din Polonia	197
Despre polemica legată de istoria genezei planului de operațiuni din vest	202
Concepțiile lui Halder privind ”Operațiunea Seelöwe” (invadarea Angliei)	212
Campania împotriva Rusiei Sovietice	
Pregătirea planurilor de acțiune împotriva Rusiei Sovietice	216
Campania din Balcani (octombrie 1940 – iunie 1941)	220
Limitarea autorității administrative de către SS	223
Ordinul de lichidare al comisarilor politici	224
Lupta pentru conducerea campaniei împotriva Rusiei până la destituirea lui Brauchitsch	228
Evoluția campaniei din Rusia de la 19 decembrie 1941 până la 24 septembrie 1942 (de la demisia lui Brauchitsch la demisia lui Halder)	241

Introducere

Sunt prea bine cunoscute greutatea cu care se confruntă istoricul „aflat în căutarea adevărului” în istoria contemporană, mai cu seamă în epoca nazismului: lipsa unei distanțări și documentele insuficiente atrag după sine pericolul de a fi indus în eroare, de a susține păreri preconcepute și subiective. Într-o epocă atât de profund marcată de contradicții de principii, o epocă a confuziei și a reorientărilor noțiunilor moral-politice cum este epoca noastră a scrie despre Marele Stat Major german este o întreprindere riscantă, mai ales despre Franz Halder, fostul șef al Marelui Stat major între anii 1938 – 1942, a cărui imagine a fost atât de deformată de literatura postbelică. Cu toate acestea orice încercare de a te întoarce în acea epocă a evenimentelor încărcate de pasiuni politice exacerbate ne apare ca un demers napărat necesar. Acest lucru ar trebui să fie valabil și pentru metoda interviurilor. Chiar dacă această metodă este expusă pericolului unei prea mari apropieri și a unei subiectivități accentuate, prevalează avantajul cunoașterii nemijlocite a celui care a fost direct implicat și perspectiva de a duce până la capăt exploatarea acestui gen de izvoare istorice esențiale pentru cunoașterea trecutului. În felul acesta cercetării istorice de mai târziu îi este oferit un mijloc menit să contribuie la o mai bună înțelegere a evenimentelor.

În mod normal cercetarea istorică din Germania nu este tentată de acest domeniu al interviurilor știut fiind că evenimentele trăite sunt diferit văzute de diferiți martori oculari și interpretările și declarațiile diferă mult de la un martor la altul. În fiecare caz martorul intervine ca un fel de interpret și își exprimă propria sa părere care se interpune în aprecierea aceea ce ar trebui să fie adevărul istoric. În plus cel care privește trecutul pe care l-a trăit nemijlocit este înclinat să-l transfigureze prin prisma experiențelor și cunoștințelor ulterioare de care nu dispunea la momentul respectiv. Cu toate acestea

Halder declara într-o scrisoare către un tânăr istoric¹: „Numai Dumnezeu știe adevărul adevărat, acțiunea omului este întotdeauna subiectivă.”

Pentru un istoric este totuși dificil să înțeleagă atitudinea principială și poziția unei personalități doar pe baza unui material documentar fatalmente lipsit de coerență. Pentru istoricul care se străduiește să înțeleagă resorturile intime ale evenimentelor istorice, poate să fie de mare importanță posibilitatea de a vedea lucrurile prin ochii unei personalități care a participat direct la luarea deciziilor și în felul acesta să fie condus spre cauzele acțiunilor și deciziilor cruciale. În plus însă, istoricul preocupat de istoria contemporană trebuie să fie conștient de faptul că abordarea unor chestiuni atât de apropiate și de complexe poate duce la început cel mai adesea doar la rezultate intermediare, care totuși prin însumarea cunoștințelor și a criticilor oferite de martorii care au supraviețuit evenimentelor, vor putea fi cândva prezentate într-o formă completă.

Lui Halder îi lipsește în plus orice dorință de a se justifica în fața istoriei și nici nu resimte nevoia de a arăta posterității motivele acțiunilor și gândirii sale. Există o scrisoare² în care arată că se consideră pe sine însuși ca un om ”care se poate consola singur în fața conștiinței sale pentru că simțul datoriei și răspunderea în fața lui Dumnezeu au fost singurele linii directoare ale acțiunii sale...”

Din acest motiv lucrarea de față nu a pornit din îndemnul său și nici nu vrea să fie înțeleasă – acest lucru trebuie subliniat - ca o proslăvire lipsită de critici, o justificare sau o apărare a lui Halder împotriva oponentilor săi. Chiar dacă, așa cum subliniază Gerhard Ritter³ pe drept cuvânt faptul că ”orice biograf este ispitit să supraestimeze realizările personale și însemnătatea eroului său” și ”acest pericol este și mai mare când istoricul se află într-o relație personală cu acesta”, aici vom încerca să ne apropiem de realitatea istorică într-un mod critic și lucid, prin intermediul mărturiilor unui om care, ca reprezentant la Marelui Stat Major, a trăit aproape toate fazele regimului hitlerist în mod activ sau pasiv. Poate că în felul acesta vom contribui la modul general la clarificarea acelei epoci, complexă, tulburătoare și fascinantă deopotrivă, și în mod special la înțelegerea personalității lui Halder, compusă, firește, din slăbiciuni omenești dar și din calități remarcabile și admirabile, în contextul lor istoric. De multe

1 Scrisoare către Dr. Uhling, 10 aprilie 1953.

2 Către dl Riess 29 ianuarie 1949.

3 Gerhard Ritter, *Karl Goerdeler unde die Deutsche Widerstandsbewegung* [Karl Goerdeler și mișcarea de rezistență germană]

ori va trebui să readucem în prim plan evenimente istorice care de multă vreme sunt prea bine cunoscute specialiștilor și să ne referim la ele pentru că sunt neapărat necesare înțelegerii contextului. Dimpotrivă în alte locuri vor trebui prezentate în detaliu aspecte mai puțin cunoscute în vreme ce marile evoluții istorice vor fi doar în treacăt menționate. Motivul este legat de faptul că tocmai aceste detalii sunt relativ puțin cunoscute sau prin declarațiile lui Halder vor fi puse într-o cu totul altă lumină. Împărtășim concepția lui Halder, anume că pentru judecarea acelei epoci este mai important decât evenimentele luate în parte este înțelegerea atmosferei în care s-a ajuns la deciziile politico-militare. Din acest motiv Halder ne avertizează de părerile eronate care pot apărea pe baza documentelor și dovezilor scrise din vremea regimului nazist în vreme ce fiecare a trecut sub tăcere sau a denaturat situațiile existente atunci.

Memoria remarcabilă a lui Halder se confirmă în general și a fost de multe ori probată prin concordanța dintre declarațiile sale și documentele ulterior aflate. În plus Halder știe să-și expună ideile într-un mod simplu, impresionat, plin de viață dar și reținut deopotrivă. Ai mereu impresia că este interesat de evenimentul în sine și nu de propria-i persoană. Acesta este motivul pentru care Halder este foarte sceptic în tot ce ține de autobiografii și pentru care până în ziua de azi a evitat cu consecvență să se adreseze publicului și în plus a refuzat mai multe invitații de a face așa ceva în străinătate.

Halder a spus: "Eu știu că atitudinea unui lider militar aflat în subordinea lui Hitler este privită cu suspiciune când el afirmă că a fost un opozant activ al șefului statului și al comandantului suprem. Chiar dacă propria mea conștiință mă absolvă, nu mă pot aștepta ca alții să poată înțelege situațiile absolut incredibile în care a trebuit să se acționeze. Orice fel de explicație se transformă în justificare și trezește suspiciune din primul moment... dar aceleași afirmații pot fi convingătoare dacă sunt prezentate de cineva neimplicat. Îl urăsc astăzi pe Hitler și pe ciracii lui cu aceeași patimă cu care îi uram pe vremea când luptam împotriva lor. Pentru mine Hitler este încarnarea răului și a minciunii. De aceea trebuie să-l înțelegem pe cel care vrea să-l explice pe Hitler ca fenomen istoric și explice consecințele deciziilor sale prin relațiile lui personale dintre conducerea militară și politică. Dar eu, cu inima mea încă aprigă de militar, nu pot să am încredere în așa ceva."⁴

4 Scrisoare către prof. dr. E. Figge 23 octombrie 1962.

La aceasta se adaugă repulsia de neînvinci a lui Halder față de orice fel de publicitate și față de ”disputarea în public a contradicțiilor dintre foștii lideri militari.”⁵

Și încă ceva: Halder și-a pus în slujba opoziției germane atât funcția, viața și puterea cât și conștiința. Opoziția nu și-a atins țelul, cei mai mulți dintre prietenii lui Halder au fost sacrificați aparent inutil. Multe amintiri tragice și amare vor fi trezite de fiecare dată când se va vorbi despre aceste zadarnice strădanii. Pentru cei din afară imaginea militarului opozant este de neînțeles dacă chiar plină de contradicții: acest fapt a alimentat nenumărate interpretări eronate, prejudecăți și neînțelegeri (care au fost și mai mult sporite din cauza tăcerii lui Halder). Ele au apărut pentru că acest interval istoric este privit și astăzi întrebându-ne dacă a fost vină sau fatalitate. ”Numai că această întrebare a destinului va rămâne fără conținut și fără sens dacă vom urmări să condamnăm sau să exonerăm pe cineva și nu ne vom strădui să înțelegem esența lăuntrică a evenimentelor.”⁶

”Iată de ce un eveniment istoric se poate transforma într-o catastrofă mondială pentru că se desfășoară în afara categoriilor de gândire ale contemporanilor și se sustrage diagnosticării la momentul potrivit și acum este redus la bidimensionalitate. Este un fenomen extrem de complex care nu poate fi descifrat răspunzând cu da sau nu la întrebările pe care le-a stârnit.”⁷

Așadar nu putem oferi o judecată sumară, dar fiecare detaliu insuficient cunoscut sau apărut la un moment dat ne poate ajuta. Din acest motiv trebuie să mulțumim disponibilității dezinteresate și deschiderii arătate de Halder, care în pofida vârstei înaintate și a problemelor grave de vedere, a trecut peste repulsia legată de prezentarea propriei persoane și de suspiciunea legată de întrebările venite de la cineva care n-are nimic comun cu milităria și a susținut realizarea lucrării de față.

5 Scrisoare către Beaulieu, 2 august 1968.

6 Werner Picht, *Schuld oder Verhängnis? Die Generale im Dritten Reich*, in *Wort und Wahrheit*, Jg. 7 (1952) S. 606 [Vină sau fatalitate? Generalii în cel de-al Treilea Reich, în *Cuvânt și Adevăr*, anul 7 (1952), pag. 606] Werner Picht (1887 – 1965) sociolog și scriitor german, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial a fost referent de presă la OKW și autor a numeroase lucrări de propagandă, ulterior a tratat problema soldatului cetățean, pe care a considerat-o utopie, și despre necesitatea reinarmării RFG.

7 Ibidem.

LIBRIS

We know
books

PARTEA ÎNTÂI

Halder omul

1.

O încercare de caracterizare

„Este ciudat cât de puține lucruri se știu despre Halder”, se mira Peter Bor¹. În general, Halder este mult mai puțin cunoscut decât am putea crede judecând după datele carierei sale militare. Repetatele încercări ale unei reprezentări a personalității sale s-au încheiat de cele mai multe ori prin simpla preluare a tabloului stereotip, deformat și incomplet² oferit de istoriografia epocii. Reticența înăscută și dobândită prin educație, ba chiar timiditatea lui Halder, care la prima vedere putea fi greșit interpretată ca mizantropie, a determinat la el o antipatie de neînvinci față de orice fel de publicitate privind persoana și activitatea sa. Nu doar pentru că-i venea greu să comunice cu ceilalți, dar considera că persoana sa este complet lipsită de importanță, credincios tradiției Marelui Stat Major: ”ofițerii Marelui Stat major nu au nume”, și ”mult muncești, puțin te distingii”. Prin firea și educația sa Halder a fost o persoană cum rareori se vede: lipsită de pretenții, simplă și firească. În ceea ce privește persoana sa el nu a întreprins niciodată ceva care să urmărească un anumit efect și nici măcar criticile cele mai absurde nu l-au putut până azi smulge din reținerea lui, chiar dacă prin tăcerea lui s-au înmulțit receptările eronate, interpretările greșite și judecățile preconcepute. În privința acesta Halder are o imensă conștiință de sine însuși: ne asigură că

1 Peter Bor, *Gespräche mit Halder* [Discuții cu Halder], Wiesbaden, 1950, pag. 11.

2 Așa cum ne oferă Gisevius în lucrările sale. Pentru a ne oferi o imagine clară și echilibrată s-au străduit G. Ritter, *Carl Goerdeler und die deutsche Widerstandsbewegung* [Carl Goerdeler și mișcarea germană de rezistență] Stuttgart 1954, și Müller, *Das Heer und Hitler*, [Armata și Hitler], Stuttgart 1969.

totul, chiar și lucrurile cele mai mărunte, le poate argumenta în fața conștiinței sale și aceasta îl face insensibil în fața judecăților celorlalți. Astăzi el stă cu înțelepciunea proprie senectuții deasupra lucrurilor și în plus consideră că ”o epocă ce a fost expusă la schimbări atât de profunde ale stărilor de spirit cum a fost epoca noastră, nu poate fi judecată obiectiv, abia peste multă vreme se va putea impune o judecată lipsită de prejudecăți.”³

Este evident că această epocă începe treptat. Aprecierile asupra personalității lui Halder sunt astăzi mai diferențiate și mai obiective după ce multă vreme au fost influențate de descrierile emoționale ale unor persoane care nu aveau nimic comun cu militarii din rezistență și căutau să-și argumenteze ideile pornind de la încercările de opoziție ale lui Halder rămase fără rezultat.

Nu există personalitate liniară, la orice om de acțiune sunt două suflete în același trup, la Halder însă acestea nu erau în disonanță. Aprecierile generalizatoare, de câteva rânduri, care nu țin cont de evenimente și de contextul lor vor fi întotdeauna, fatalmente, depășite.

În literatura de specialitate imaginea sa cuprinde ambele extreme: de la elogiile aduse ”luptătorului pentru dreptate și ordine” până la disprețul pentru ”firea sa slabă, oscilantă, tipică unui învățător de la școala primară.”

Toate mărturiile sunt însă unanime în a aprecia capacitatea sa profesională extraordinară, puterea de muncă practic inepuizabilă, inteligența pătrunzătoare cu talentul unei concentrări admirabile asupra problemelor, o exprimare de o rară precizie și concizie, plus o hărnicie ieșită din comun la care se adăuga caracterul său de om de neclintit.

Incontestabile sunt deopotrivă fundamentele caracterului său ancorate în credința creștină, un simț al ordinii stabilite a lumii burgheze, a legalității și a tradițiilor militare.

Divergente sunt însă părerile privind personalitatea sa din punct de vedere istoric. Criticile merg de la a-l prezenta ca pe un învățător de școală primară fără păreri personale, până la natura oscilantă a lui Hamlet și vorbesc despre o fire sensibilă, indecisă, moale, comparativ cu figura hotărâtă a generalului Beck⁴.

3 Scrisoare către un prieten, 8 ianuarie 1954.

4 Așa de pildă Gisevius, Schacht, Hassell, prezintă lucrurile cu destulă diferențe, dar în general predomină aprecierile lui Gisevius în Deutsch, *Verschwörung gegen den Krieg* [Conspirație împotriva războiului] München, 1969. Beck însuși l-a apreciat laudativ pe Halder.

Alții dimpotrivă refuză categoric aceste aprecieri și subliniază caracterul său calm, hotărât ”demn de tot respectul împreună cu firea cea mai delicată.”⁵

Să rămânem la această discrepanță de păreri pentru că ea va contribui la înțelegerea trăsăturilor de caracter ale lui Halder.

Müller ne oferă ca explicație, și pe bună dreptate, faptul că judecățile critice sunt ”în mare măsură reflectarea tensiunilor interne din sânul opoziției de atunci, care rezultă, nu în ultimul rând, din contradicția dintre activiștii mai liberi în forul lor interior și care din acest motiv mai dispuși să avânte la fapte, dar care nu mai erau în funcție sau se aflau în poziții mai puțin importante, fără răspunderi precise, iar un general care conspira era limitat de condiționările unui înalte demnități.”⁶

Sau așa cum se exprimă Kosthorst: ”Una este să vrei să organizezi o lovitură de stat din poziția de răspundere a unui înalt demnitar și alta să ceri o asemenea faptă tu fiind în afara acestui mecanism al statului”⁷ – sau să te gândești la așa ceva după 20 de ani!

Apoi probabil că aceste aprecieri critice se mai pot explica și prin idealurile demodate ale lui Halder, pe care îl putem numi un ”caracter specific antichității”. Cavalerism, corectitudine, loialitate, religiozitate, onoare și datorie, acestea sunt principiile în care a fost crescut el și în care și-a trăit viața.

Halder se considera a fi o creație a lui Dumnezeu, care se afla sub legile și limitările Sale și întrupa vechea Germanie cu tot ce însemna tradiția militară ofițerească, cuvânt care derivă de la *officium*, datorie, cu o semnificație special legată de răspundere.

Profesia lui nu era pentru el singurul său mijloc de a-și agonisi existența, și nici carieră pentru că nu avea nicio legătură cu banii⁸ sau cu puterea personală, ci era doar o atentă împlinire a datoriei și a serviciului conform regulamentelor. Această atitudine față de viață îl încadrează în categoria ”firilor stăpânitoare” – o noțiune îndrăgită de Halder cu care el caracterizează oameni precum

5 Müller, *op. cit.*, pag. 347. Așa de pildă și Kosthorst, *Die deutsche Opposition gegen Hitler* [Opoziția germanilor împotriva lui Hitler], Bonn 1955, pag. 55 și urm., Gerhard Ritter, *Goerdeler*, pag. 133, Waldemar Erfurth, *General-Oberst Halder zum 70. Geburtstag* [Generalului-colonel Halder cu prilejul aniversării a 70 de ani], 1959, pag. 9 și mulți alții.

6 Müller, *loc. cit.*

7 Kosthorst, *op. cit.*, pag. 51.

8 Definitivul pentru concepția lui Halder despre elementul suprapersonal al rezistenței și a relațiilor sale cu tot ce înseamnă proprietate este faptul că el, după război, deși lipsit de bani ca aproape toți ofițerii, a refuzat suma de despăgubire cuvenită celor prizoniți de regimul nazist. A considerat că acțiunile sale nu exprimă un merit, ci o datorie.

Staufenberg⁹. Astăzi este un cuvânt înțeles greșit pe care Halder îl definea "în sensul dat de generațiile trecute. Nu are nimic comun cu noțiunile legate de clasa socială "stăpân – servitor"... Noțiunile *de a stăpâni* și *de a fi în slujba* nu sunt antagonice atunci când firile stăpânitoare își asumă din proprie voință răspunderea de a fi într-o slujbă, de pildă în slujba patriei, a unei idei etc."¹⁰

Un om care gândește și acționează în aceste limitări burgeze și moderate, conservatoare, și în tradiția ofițerilor de stat major, trebuia pe atunci, la fel ca și astăzi, să se lovească de cele mai multe ori de lipsă de înțelegere, mai ales când el încerca să păstreze aceste tradiții și într-o epocă de dictatură și nu aveau cum să împiedice consecințele catastrofale ale dictaturii. Am fi totuși nedrepti față de Halder dacă i-am reproșa că s-a cramponat de această linie de conduită și că a abuzat de această moștenire spirituală și morală într-un mod rigid și fără o reflecție care să permită flexibilitate, ca de un pretext meschin care să-l apere de datoria unei acțiuni decisive. Sigur că evoluția sa spirituală până la maturitate a fost marcată de spiritul casei părintești, de lumea burgheză a secolului al XIX-lea și de spiritul monarhic-conservator specific funcționarilor publici. Dar era prea inteligent și realist deopotrivă ca să nu-și dea seama de consecințele revoluției¹¹ și că roata istoriei nu se va mai întoarce. Era prea sincer ca să creadă că-și mai poate sluji idealurile tinereții când ele erau deja parțial golate de sens și te obligau la compromisuri. Atitudinea artificială și tabuurile îi repugnav. Simțea că epoca și funcția la care ajunsese cereau "forță și curaj pentru a rezolva misiunile vieții prin asumarea propriei răspunderi... independent de influențele exterioare" așa cum se exprima el însuși¹².

Dar Halder era în fond o fire apolitică, cu totul diferită de cea a unui opozant adevărat care înțelege grupările formate pentru scopuri revoluționare și planurile lor.

Nici nu se putea altfel ca în fața caracterului pervers al conducerii statului, acest om, arată G. Ritter, "a suferit enorm, sufletește vorbind, din cauza dihotomiei dintre datoria serviciului și convingerile sale patriotice și morale", și – aici trebuie să adăugăm noi – dihotomia dintre moștenirea sa spirituală și spiritul noii epoci. Halder a resimțit "constrângerea spre atitudinea de

9 Claus von Staufenberg (1907 – 1944) ofițer german, protagonistul principal al atentatului eșuat de la 20 iulie 1944 prin care se urmărea lichidarea lui Hitler. Staufenberg a fost arestat și executat a doua zi.

10 Această definiție o dă Halder într-o scrisoare către Kramarz, la 23 martie 1962. Așa îl definește de exemplu pe Staufenberg în acest sens de "fire de stăpân".

11 Din noiembrie 1918.

12 Scrisoare către J. Kramarz 23 martie 1962.

rezistență ca pe o experiență sinistră și chinuitoare”, continua Ritter. Spiritul său lucid îl făcea să-și dea seama că până și camarazilor săi precum Fritsch¹³ și Beck le lipsea cu totul ”avântul revoluționar... că strădaniile lui Beck erau iluzorii și că pentru luptă trebuiau găsite puncte noi de sprijin.”¹⁴

”Simțul său rațional în cea ce privește limitele posibilităților l-a condus pe de o parte la o atitudine mai radicală tocmai pentru că o cale de acțiune legală nu exista, dar pe de altă parte l-a împiedicat să se avânte vitejește în necunoscut, nici măcar atunci când au apărut oportunități.”¹⁵ Din acest motiv Halder a încercat ”de-a lungul mai multor ani chinuitori să facă ceea ce se putea face în funcția sa, de unde nu exercita o autoritate proprie, pentru a nu lăsa răul să ajungă prea mare pentru Germania. Faptul că a eșuat ”nu a fost... vina sa”, scrie Ritter, și continuă: În comparație cu Fritsch și Beck, categoric nu el a fost cel mai slab, ci cel mai puternic om dispus la acțiune.”¹⁶

În final să consemnăm aprecierile a doi istorici renumiți și a unui specialist militar de mare faimă: Ritter, Krausnick și Manstein¹⁷ care și-au rostit judecățile asupra lui Halder într-un mod ce nu poate fi în niciun caz considerat ușuratic sau superficial. Ritter a scris: ”Halder a fost mereu considerat pe nedrept o fire slabă și nehotărâtă, un om dominat de afectivitate, cu capacitate decizională oscilantă și apreciat în contradicție cu personalitatea puternică a generalului Beck. Acesta din urmă însă l-a apreciat cu totul altfel pe Halder și nu doar din punctul de vedere al realizărilor sale profesionale extraordinare ca șef al Marelui Stat Major, ci și activitatea sa politică ni-l arată a fi un om remarcabil și un caracter demn de admirație... față de ”criminalii” și ”vărsătorii de sânge” nutrea o ură viscerală pe care o putea revărsa în cercul prietenilor săi cu expresii dure, specifice bavarezilor. Această ură exprima nu numai acea sensibilitate proprie specialistului în fața aberațiilor unui diletant, așa cum se vede atât de clar în memoriile redactate de Beck, ci era categoric

13 Werner von Fritsch (1880 – 1939) general german, șef al conducerii armatei (1 iunie 1934 - 1 iunie 1935), comandant suprem al Armatei de uscat (1 iunie 1935 – 4 februarie 1938), funcție instituită de Adolf Hitler. Pentru a fi înlăturat în urma divergențelor pe care le-a avut cu Hitler, Gestapo-ul i-a înscenat lui Fritsch acuzația de homosexualitate. Cu toate că procesul a dovedit falsitatea acestei acuzații, Fritsch nu a mai fost repus în drepturi. Însoțind trupele în ofensivă în Polonia, a fost ucis într-o acțiune de luptă lângă Varșovia, la 22 septembrie 1939. (Nota trad.)

14 Gerhard Ritter, *op. cit.*, pag. 183 și urm.

15 Müller, *op. cit.*, pag. 349.

16 G. Ritter, *op. cit.*, pag. 184.

17 G. Ritter, *op. cit.*, pag. 183 și urm., Helmut Krausnick, *Vollmacht d. Gewissens* [Puterea deplină a conștiinței], München, 1956, pag. 133, Erich von Manstein, *Velorene Siege* [Victorii pierdute], Bonn, pag. 76 și urm.